

TÁRGY:	Építészeti alapismeretek	TANÉV	FÉLÉV	ÉVFOLYAM
ELŐADÓ:	Vasáros Zsolt DLA egyetemi docens Helfrich Szabolcs egyetemi adjunktus	2009/2010	I.	N.III. Műszaki menedzser

Rozsdaövezetek lehetőségei Óravázlat

Az előadás első fele Budapest ipari területeinek fejlődésével, majd ezen területek hanyatlásával foglalkozik, vizsgálva a felhagyott területek problémáit. Az előadás második felében konkrét hazai és külföldi példák elemzésére kerül sor.

Történeti áttekintés:

- Az 1750-es években a jellemző termelési forma a céhek, majd manufaktúrák (könnyűipar) rendszere. Ekkor az épületekre még nem jellemző a karakteres, felismerhető ipari építészet, a szerkezetek a hétköznapi szerkezeteknek felelnek meg. Hagyományos építőanyagokból, hagyományos módon épülnek az üzemek.
- Az 1800-as évek elején az ipari forradalom hatása nálunk is érzékelhető (szeszipar, élelmiszeripar, vegyipar, építőanyag-ipar).
- 1836-ban megalakul az Óbudai Hajógyár.
- Az épületeken már megjelennek a jellemző szerkezetek, shed-tetők, acél öntöttvas kapcsolóelemek, rácsos tartók. Térszervezés tekintetében is kialakul az azóta is jellemző struktúra (hossztengelyes egy vagy többhajós; egyszintes soktámaszos; többszintes soktámaszos rendszer). Fejlődik a nehézipar, a gépgyártás, a vasút.
- Egyre nagyobb területekre volt szükség az ipar számára. A pesti oldalon a VIII., a IX., és X. kerületekben jelöltek ki jelentős részeket, míg Budán a Duna-part és a Fehérvári út között. Óbudán és a Vízivárosban a meglévő ipari területeket bővítették. A külső területekre helyezték a gépgyártás és nehézipar üzemeit, míg a belső területeken a malomipar volt jellemző. Az 1907-es ipartörvény után a textilipar fejlődése felgyorsult. A vezető szerep még mindig a malomiparé.
- Az I. világháborút megelőző időszakban számos üzem katonai termelésre áll át, ezzel ellensúlyozva a gazdasági visszaesésből származó problémáit. A század elején megjelenik a vasbeton szerkezet, először csak födémként, később 1905-1906-ban már teljesen vasbeton épületek is épülnek (FÉG fegyvergyár).
- A trianoni békeszerződés következtében az ország területe 1/3-ára csökkent, az ipari ágazatok aránya a megmaradt országrészen átalakult, Budapest ellenpólusok nélkül maradt, vezető szerepe tovább nőtt. A két világháború közti években igen lassú fejlődés indul meg, mely 1931-ben a gazdasági válság következtében megtorpan.
- A II. világháború az ipari épületeket sem kímélte, a legnagyobb veszteség a gépgyártás és a vegyipar területén volt.
- 1946-tól megkezdődik az államosítás, az újjáépítés. A nehézipar fejlesztése részben fegyverkezési célokat szolgált. Sorra alakultak a nehézipari üzemek, többségében ugyanazonokon a területeken, melyen előtte is ipari termelés folyt, tulajdonképpen a már bekövetkezett városzerkezeti átalakulások figyelembevételével. A hibákat konzerválták. Mivel a gépgyártás megnövekedett acéltermelést követelt, az épületek építésénél a vasbeton szerkezetek kerültek előtérbe. A gyors építés kívánalma a monolit szerkezetek háttérbe szorítását eredményezte, létrejöttek az előregyártott elemeket készítő üzemek, jellemző volt még a helyszíni előregyártás is....
- Az 1990-es évek elején az addig tartó „enyhülés” politikai rendszerünk megváltozásához vezetett, eddigre a nehézipar már rég elvesztette vezető szerepét, és lassú leépülésének eredményeképpen sorra hagytak fel a termeléssel az üzemekben. Napjainkra szórványokban maradtak még működő üzemek, melyeknek többsége likviditási problémákkal küzd, vagy éppen felszámolás alatt áll.

A gazdasági és társadalmi berendezkedés átalakulásának hatása az iparterületekre:

- üzemekben történő termelés leállítása,
- az addig is elhanyagolt karbantartások leállítása,
- fokozatosan romló vizuális környezet,
- növekvő munkanélküliség (az ipart kiszolgáló munkaerő számára épített lakótelepeken tömegesen jelentkező probléma), morális leépülés → a területek „slum”-ösödése
- privatizáció, csődeljárások → talán újrahaznosítás, valószínűbb, hogy ingatlanspekuláció

A felhagyott területek és a város/városszövet kapcsolata:

- az ipari épület/terület a városszöveten belül „szigetként” jelenik meg, lokálisan, egyedül, „élő” városszövettel körülvéve, szinte „zárványként”,
- az ipari épület/terület egy nagyobb ipari zóna részeként ipari városszövettel van körülvéve, esetleg kapcsolódó lakóterületekkel.

A felhagyott területek jellemzői – problémafelvetések:

- épület/épületek és környezetük kapcsolata,
- épület funkcionális kialakítása, átalakíthatóságának konzekvenciái,
- épületszerkezetek állapota,
- évtizedekig tartó környezetszennyezés hatása, mértéke,
- történelmi folytonosság kérdése,
- miért maradjon meg?

Az újrahasznosítás mint lehetséges megoldás – hazai, illetve külföldi megvalósult példák bemutatása.

MEO Kortárs Művészeti Gyűjtemény

Építészek: Bényei István, Héder János

Dorottya Udvar

Építészek: Tima Zoltán, KÖZTI

Millenáris Park

Építészek: Wéber József, Benczúr Ákos, Takács Ákos

ING Bank – Andrásy út

Építészek: Erick van Egeraat Associated Architects és Savany & Partners

Auditorium Paganini

Építészek: Renzo Piano

Gasometer

Építészek: Jean Nouvel, Coop Himmelb(l)au, Manfred Whedorn, Wilhelm Holzbauer

Ajánlott irodalom:

- Lepel Adrienn: Ipari épületek, ipari területek változása Budapesten. In: *Magyar Építőipar* 2003/ 11-12. szám, pp. 302-311.
- Barta Györgyi: *A budapesti barnaövezet megújulási esélyei*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2004.
- Szendrői Jenő: *Ipari épülettervezés*, Budapest, BME, 1974.
- www.epiteszforum.hu